

శ్రీ

పండిత మదన మోహనమూలవ్య
జీవితచరిత్ర.

రచయిత:-

ఆర్. నారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ.

ప్రతిష్ఠాపక:

పసుపులేటి బాపిరాజు,

రాజమండ్రి.

1945.

కాపీరైటు]

[వెల 0—8—0]

వేణు అర్జు ప్రెస్ నందు ముద్రితము

అల్లెవీధి, రాజమండ్రి.

1945

శ్రీ

అంబుమస్తు.

శ్రీ పరబ్రహ్మ గోనమహం

శ్రీ మదన్ మోహన మా ల వ్యా జీ వి త చ రి త్ర .

శ్రీ మదన్ మోహన మా ల వ్యా మాల్వా దేశమున
మిక్కిలి సంపన్న బ్రాహ్మణ గృహమందు జన్మమొందుచు.
ఈ మహనీయుని పూర్వులందరును . అపూర్వ విద్యావంతులు.
మిక్కిలి ఆచారముతో గూడిన దైవభక్తులు. విశేషమైన ఖ్యాతి
వడసినవారు. మహారాజులవలన బహుకరింపబడినవారు. సాం
స్కృత భాషలో అఖండవ్రజ్జవంతులు. గీర్వాణభాషలో సుదీర్ఘ
మైన గ్రంథరాజములను వ్రాసియున్నారు. ఆప్పటికి రమణుడు
నాలుగువందల సంవత్సరములక్రితము మాల్వాగాని పూర్వు
లెవరో మాల్వాదేశముచుండి అలహాబాదుచేరి నివాసమేర్పర
చిరి. ఆప్పటినుండియు అలహాబాదుయే వండితుని నివాసస్థల
మాయెను. ఆయన విద్యాస్థానములందు అంబుమస్తు అను
జరిగెను. కాని జన్మస్థానమైన మాల్వాదేశముపై ఆయన
కభిమానముపోలేదు. ఆదేశములను మిక్కిలి గౌరవించుచు

4 శ్రీ మదసమోహన మాలవ్యా జీవితచరిత్రము.

మంచిచెడ్డలనుగూర్చి తలపోయుచుండెడివాడు. కొందరు మాలవ్యాగారు చాణక్య మంత్రీవంశములోని వాడని చెప్పుచుండిరి. దీనికాధారము లేమియు చరిత్రములో గాన్పించుటలేదు. మఱి యొక విశేషము. ఈయనయొక్క విశేషమేధాప్రాభల్యమును బట్టి చాణక్యవంశజుడని చెప్పినను చెప్పవచ్చును.

పండిత మాలవ్యాగారి తండ్రిపేరు పండిత బ్రాజీనాథ్. ఈమహాసీయుడు గొప్ప సాంస్కృతికపండితుడు. అపూర్వమైన మేధావిజ్ఞాని. సాంస్కృతికములో మిక్కిలి కొనియాడదగిన గ్రంథములను కొన్నిటినివ్రాసెను. వానిలోకొన్ని అచ్చుపడక మూల పడియుండగా తరువాత మాలవ్యా వాటసప్రకటించెను. అంతటి జనకునికంటెనుంటి కుమారరత్నమునుడుట గొప్ప విశేషము. తండ్రి తండ్రిచేసిన పూర్వజన్మసుకృతమువలన యట్టిమూలము జన్మించెనని ప్రజాభిప్రాయము. యధార్థముగానిది యతిశయోక్తి కాదు. బ్రాజీనాథ్ గారు భగవద్గీతను, పురాణమును, నిఘంటు విషయము మిక్కిలి శుభభర్తలగు గ్రంథములను వ్రాయుటయే గాక ప్రజామనోరంజకముగా చేసెను చుండెడివాడు. ముఖ్యముగా ప్రజలీయనగు గురుభావముతో బూజించుచుండెడివారు. ధర్మగమహారాజుగారు, కాశీమహారాజుగారును బ్రాజీనాథ్ గారిని తమ గౌరవించుచు ఆయన గ్రంథములక్షేపమువలన ఆనందించుచుండిరి. దైవభక్తిలేని, లేమిచే భాగపడుచున్నను యెక్కువ సంతానముకలిగిన సంతానమైనను బ్రాజీనాథ్ ధర్మ

మార్గమున జీవనముగడిపెను. ఈయనకు పుత్రసంతానమధికము
తాను కష్టజీవితము కుమారు లందఱకు విద్యను గలపుచుండెను.
మాలవ్యా ఇతఁడును మూడవకుమారుడు. పుత్రులందరిలోను
మాలవ్యాగారు లోకనిఖ్యాత పురుషుడాయెను. తండ్రియొక్క
కులగౌరవములను లోకమునకు వల్లసిల్లేసెను. తండ్రి మిక్కిలి
యానందించెను.

పండిత మదనమోహన మాలవ్యాగారు అలహాబాదు
నగరములో తనపూర్వులు నివసించిన గృహమందు-1861సంవ
త్సరములో డిశంబరు నెల 25 తేదీని జన్మించెను. అలహాబాదు
లోనేపుట్టి అక్కడనే పెరిగెను. ఈయన బాల్యదశనంతయు అల
హాబాదులో గడిపెను. ప్రప్రథమమున బాల్యదశలో రెండు
సాంస్కృతిక పాఠశాలలలో విద్యనభ్యసించెను. మొదట ధర్మ
జ్ఞానోపదేశ పాఠశాలలో సాంస్కృతిక ప్రాథమిక విద్య నభ్యసించి
పిమ్మట విద్యాభివృద్ధినిరర్థం అను పాఠశాలలో చదివెను. సాం
స్కృతికవిద్య పూర్తియైన తరువాత తండ్రి కుమారుని ఆంగ్లేయ
పాఠశాలలో బ్రవేశపెట్టెను. ఆంగ్లేయములో బ్రాథమికవిద్య
నభ్యసించి అతేత్వరలో 'స్కూల్ ట్రాస్కూలు'లో బ్రవేశించెను.
ఈపాఠశాలలో విద్యపూర్తియైన తరువాత 'మూర్' సెంట్రల్
కాలేజీలో బ్రవేశించెను. కాలేజీ పరీక్షలలో ప్రథమవానిగా నిల
బడుచుండెను. ఇతని గ్రామము కాలేజీ పరీక్షసర్దు కనందకిరముగా
నుండెను. నూతనవిషయములను గ్రహించుటలో నధికశక్తి గల

వాడని వారు గ్రహించి ప్రత్యేకముగా విడివిడి చాలావిషయములలో నుత్సాహపటచుచుండెరి. వా ఖ్యమిగాగా నుభయునువిద్యనుగూర్చి మాలవ్యా పరిష్కారమున నరికొద్దనా సరికొను చేయుచుండెను. ఈరెండుళ్ళాఖలలో నెనది ప్రశ్నించినను కడుత్పరి కరమైన జవాబులు చెప్పుచుండెను. విద్యామత సంబంధమైన గ్రంథములన్నిటిని పరికింపించెను. వీరిమీద హిరంగముగా నుసన్యాసము లిచ్చుచుండెను. ప్రజలును యితరసహకారులును విహుశ్రద్ధగా నూతన విషయములను గ్రహించుచుండెరి. ఇతని అభిప్రాయమేమన నైన నాచు నాతిమతములు నెనదియున్నవి. ఏమత స్థితిములను బోధించుచున్నదియు, హిందూదేశముందలి వివిధ మతములకును అన్తమతిములకునుగల సంబంధ వ్యత్యాసము తెట్టినవియు, పుర్యకాలములో మతపునరుద్ధారణ జరిగినవియు సనువిషయములను విమర్శించి తనఅభిప్రాయమును గ్రంథమూలకముగా వెల్లబుచ్చుచుండెను. ఇక విద్యనిషేధములో పండితుని కెంతయభిమానమున్నదో 'కాశీవిశ్వవిద్యాలయ' స్థాపితమువలననే మనకు తెలియుచున్నది. ఇట్టివిఖ్యాతి గాంచిన విద్యాలయమును స్థాపించుటకు మాలవ్యా అహోరాత్రములు నిద్రాహీనములులేక కష్టపడెను. మూరే సెంట్రల్ కాలేజీలోవిద్యనభ్యసించుచున్న సమయముననే అలహాబాదులో నొక విద్యాసంస్థను స్థాపించెను. ముఖ్యమంత్రి హిందూసమాజమును స్థాపించెను. ఇంకొకనమూనముగా కొలమంది పెద్దవారు

మొంబర్లుగాజేసి యతని యుద్యమమును ప్రోత్సహించిరి. వీరిని నిర్మించుటలో మాలవ్యా ముఖ్యాభిప్రాయము, సంఘోద్ధారణ, విద్యాభివృద్ధియును; తిట్టిపషయములను తలపెట్టెను. స్వలాభమున పేక్షించువాడుకాదు. ఎప్పుడును ప్రజాసేవకే పాటుపడెడువాడు. మాలవ్యా స్కూలుపై నలు (Entrance Examination) పరీక్షను కలకత్తా యునివర్సిటీలో 1879 సంవత్సరములో బూర్తి చేసెను. తరువాత కలకత్తా మూర్ కాలేజీలో ప్రవేశించెను. అప్పటికింకను అలహాబాదులో కాలేజీలులేవు. 1881 సంవత్సరములో యఫ్. ఎ. క్లాసును, 1884 సంవత్సరములో బట్టపరీక్షయు బూర్తియయ్యెను. ఏడుసంవత్సరముల తరువాత ఎమ్. ఏ. క్లాసును, ఎల్. ఎల్. బి., క్లాసును ఒకేసారి ప్రారంభించి, ఎల్. ఎల్. బి. పూర్తిచేసి ఎమ్.ఎ. పూర్తిచేయుకనే విడచెను. ఈవిధముగా విద్యను కష్టపడి పూర్తిచేసెను.

విద్యాస్థానమును వదిలివచ్చునరీతి మాలవ్యా ఆధునిక పరిస్థితులు బాగుండలేదు. మొదటినుండియు సామాన్యమైన పండిత సంపాదురగాన ధనము కొఱంత కలుగుచునే యున్నది. 1884 సంవత్సరములో అలహాబాదు గవర్నమెంటు పైస్కూలులో నుపాధ్యాయునిగా ప్రవేశించెను. నెలకు 75 రూపాయల జీతముమీద 1887 సంవత్సరమువరకు నుపాధ్యాయునిగా పనిచేసి విరమించుటకు ప్రయత్నముచేసెను. ఇట్టిపషయములో తన స్వగౌరవమునకు డాక్టరు సటీష్ చంద్రబెనర్జీని కలిసికొనుట

లెట్టస్థమాయెను. ఇతడు గొప్పవలుకుబడియున్న న్యక్తియు, స్వ-
 తంత్ర జీవనము చేయువాడును, గనర్న వెంటు నొకరిచేయుచు
 రాజ్యము విషయములలో భాగ్యవశమకూడదు. అందుమూల-
 మున స్వతంత్రశక్తియు, దేశానిశానమును నభివృద్ధిచేయుచు
 యుమునో నెంటునే తనయువ్యోగమునకు రాజీనామాపెచ్చెను.
 1886 సంవత్సరమున కలకత్తా కాంగ్రెసు మహాసభ నివేదికగా
 జరుగుచుండగా పండిత మాలవ్యా మూర్ కాల్చెలో గురు
 వగు పండిత ఆదిత్యరామ్ గార్గితో కలిసి బహిరంగముగా నుప-
 న్యాసములిచ్చెను. యితని యమోఘమయిన యుపన్యాసములు
 విని పెద్దనాయకులందఱును మిగుల యానందించిరి. స్వజాతీయత
 నొక గొప్పవ్యక్తియని గ్రహించిరి. అప్పటినుండియు నితనికి
 గౌరవము, శ్రీతియు కలిగెను. లోకవిఖ్యాత పురుషుడాయెను.
 తరువాత పత్రికలకు వ్యాసములను వ్రాయుచుండెను. అప్పటికి
 శ్రీ రిశేషులైన కలకంకర్ రాజాచారు 'హిందూస్థాన్' అనునొక
 పత్రికను నడుపుచుండెను. మాలవ్యాగారి వ్యాసములజూచి
 తనపత్రికకు సంపాదకపదవి నొసంగుటకు బ్రయత్నించెను.
 ఇందులకంగీకరించి మాలవ్యా, 1887 సంవత్సరమున 'హిందూ-
 స్థాన్' పత్రికాలయములో సంపాదకునిగా బ్రవేశించెను. పవిత్ర
 మయిన ఉపాధ్యాయసదస్యముం దీయనకు మనస్సుపోవుచుండెను.
 కాని ఒకవిధమయిన సిద్ధిసంకల్పముగల న్యక్తియగునట్టి విద్యా
 ప్రచారమునకు బాటుపడు సుత్సాహము కలుగుటచేతను యా

పదవిని నిశ్చయించెను. నెలకు 200 రూపాయల జీతముమీద
రెండున్నర సంవత్సరములు హిందుస్తాన్ పత్రికకు సంపాదకునిగా
నిదివిరామముగా పనిచేసి వదలివేసెను. ఇతని చాకచక్యము
నకును, మేధాశక్తిని ప్రభుత్వమువారుకూడ మెచ్చుకొనిరి. అప్పు
టికి 'హిందుస్తాన్' పత్రికలో విరివియైన స్వతంత్ర వ్యాసములను.
ప్రొముటను పంపిలేకుండెను. కాని 'యండియన్ యూని
యన్' అను స్వతంత్రపత్రిక ముగి ప్రచారములో నున్నది.
ఈ పత్రికాధికారి. పండిత బొచ్చియోమన్స్ అనునతడు పత్రి
కాసంపాదకుడు. బాబూ బ్రహ్మచంద్రసింహ లక్ష్మి పేషరు
మిల్లునకు వెళ్ళిపోవుటచే వెంటనే యాస్థానమును పండితుడైన
మింను. ఈపదవిలో నుండగానే ప్రజాసేవకై అనగా ప్రజల
యొక్క విద్యావిజ్ఞానమును వృద్ధిచేయుటకుగానొక వారపత్రికను
ప్రచురణలో పెట్టెను. ఈపత్రికకు హిందీభాషలో నడపెను.
దీని పేరు 'అభ్యుదయ' పత్రిక. దీనికి చందాదారులను నియమించి
చాలావారుపడెను. కొంతకాలమునకే పత్రికను వారమునకురెండు
పత్రికలుములు ప్రచురించెను. దీనిపై ప్రజాదర్శన మధికమయ్యెను.
గొప్పవ్యాసములను వ్రాయుచుండెను. గొప్పగొప్పవారి అభిప్రాయ
మును వెల్లడిచేయుచుండెను. ఈ 'అభ్యుదయ' పత్రికనే 'ఇన్స్
షుడియల్' అనుచూర్చి గొప్పప్రచారము యితరరాజధానులలో
గూడచేసెను. ప్రజాభిప్రాయమును తెలిసికొనుటయే దీనిముఖ్యోద్దేశ
ము. అన్య ప్రదేశములలో ప్రజల విజ్ఞానములెట్లున్నదియు నిష్కల
వలన పండితుడు సంపూర్ణముగా నవగాహన చేసుకొనెను. పత్రి

కా ప్రచారముచేసి మాలవ్యాచేసిన మానవజేమ లెదిగరులెవ్వరును చేసియుండలేదు. ఇతని మనోధైర్యము, సాధిమానము ఆత్మచింత ప్రజలయాదరణము ధనముసంపాదన హేయము మరియు కరియందు గంచము.

పండిత మాలవ్యా హిందుస్తాన్ పత్రికను నడుపుచుండగా నితని స్నేహితులును హితులును న్యాయవాది పరీక్ష పూర్తిచేసినచో దేశమునకును ప్రజలును గొప్పసంవకారము చేయుటకు సావకాశముండునని యతనిని ప్రోద్బలముచేసిరి. అందు ముఖ్యుడు ఎ. సి. హ్యూనును నతడు ఇతనికి మాలవ్యా యన్న చాలయభిమానము కాని న్యాయవాదిగా ఎనిచేయుట కితనికెంతమాత్రా మిష్టములేదు. ధనసంపాదన యందితనికి దృష్టిలేదు. దేశమందలీ మతమును నీడ్యము పోషించి వాటినిమిత్రమై తీనజీవితమును గడుపవలెననికోరిక. ఈమూలకమయిన దేశసేవ చేయుటకే ప్రయత్నము చేయుచుండెను. కాని స్నేహితుల మక్కువను నెఱవేర్చుటకే లాకాలేజీ లో ప్రవేశించెను. ఒక్క నుండియు పత్రికకు వ్యాసములను వ్రాయుచుండెను. 1891 సంవత్సరములో ఎల్. ఎల్. బి. పరీక్షయందు ప్రిక్షాజ్ఞ 1893 సంవత్సరమునుండి హైకోర్టులో న్యాయవాదిగా బ్రిక్టీసు ప్రివంభించెను. ఒకప్పుడు మాలవ్యా లాకాలేజీలో జరుపుచుండగా పండిత అజాధియానాథ్ హ్యూమ్స్కో ఇతని విషయమయి విన్నవించెను. 'మాలవ్యాజీ లాకాలేజీలో ప్రవేశించిపట్టముండి యు కాంగ్రెసునకు తగ్గించియుండును' వీనికి హ్యూమ్స్ ప్రముఖు

ఢిట్లుచెప్పెను. 'అవును అదినిశ్చయమే! అతని దృష్టియంతయు చదువుమీద ప్రసరించెను.' వెంటనే దగ్గరనున్న మాలవ్యాను హెచ్చరించి హ్యూమిల్లుచెప్పెను. 'మదన్ మోహన్! భగవంతుడునీకు గొప్పమేధాశక్తిని ప్రసాదించి యుండెను. నీవిప్పుడు ప్రవేశించబోవు వృత్తినకు పదిసంవత్సరములవరకు మిక్కిలిశ్రమతోబనికేసినచో తప్పక ఉన్నతస్థితికి రాగలవు. నిన్నుమించిన న్యాయవాదుండడనియే నాఅభిప్రాయము. నీకీర్తిప్రశాంతముగా దిక్కులకు వ్యాపించును. నీసేవ దేశమున కత్యవసరమయి యుండును. అప్పుడు ప్రజలు నీవలన యోగవృద్ధిపొందగలడు' కాని యిట్టివిషయము తన్నును మాలవ్యా పాటించియుండలేదు. అందలియదార్థమును గ్రహించియే యుండవచ్చును. కాని అనేకమయిన వ్యాపకములతని దృష్టిని మరల్చుటచే తనవృత్తిని వృద్ధిచేయుటకు కాలము సరిపోలేదు. న్యాయవాదులతో నితనికి మంచిపేరుయేయుండెను. గొప్పకేసులలో బనిచేసి జయముగాంచెను. కాని యిట్టివిషయములను పరిశోధించుటకు శ్రీరికలేక పోయెను. దృష్టిని నిలపక అనేకకార్యములను సాధించుచుండెను. అందుచే నీవృత్తిలో నితనికి నియమితమయినపేరును గడించుటకు వీలులేకపోయెను. అట్టిఅవకాశములు చిక్కినను కాలితోదన్ని వేసెను. బంతిఆటఆడునపుడు కాలిదగ్గరకు బంతివచ్చినపుడు దానిని తన్నునివాడుండునా? మాలవ్యాజీ అట్టివిధముగాచేసెను. అవకాశములన్నిటిని వదులుకొనెను. ముఖ్యముగా భగవంతునికి

పోవుటయే దీనికి కారణము. ప్రచారములో బ్రజాసేవచేయుచు కాలమును వ్యయపఱచెను. పశ్చిమ మాలవ్యాజీ నిద్యార్థిగా నున్నపుడుకూడ దేశసేవయే తనవిధయని గ్రహించెను. కాబట్టి తన జీవితమున కనుకూలము కలుగుజేయు నెన్ని అవకాశములు కలిగినను, వాటినిన్నిటిని తన యుద్యమమునకు విఘ్నములుగా భావించెను.

శ్రీ మదన మోహన్ నిద్యార్థిగా నున్నప్పటినుండి చూడే శసంబంధమయిన కార్యములో సభిమానముగా బనిచేయుచుండెను. ప్రజారంజకమయిన కార్యములలో ప్రధానభాగమును తీసికొని పనిచేయువాడు. మానవజన్మ యుత్తమమయినది. ఈనూనవజన్మలో మానవసేవచేయుట పరమోత్తమమని మదన మోహను నభిప్రాయము. అలహాబాదులోనున్న పటనాలయము వలన యితనికి జ్ఞానమధికమయ్యెను. దీనిసహాయమున విద్యాభ్యాసమును వృద్ధిచేసెను. హిందూసమాజమును క్లబ్బుకొకదానిని నేర్పాటుచేసి దానికి మెంబర్లనుజేర్చి తానందు ముఖ్యుడైన సమాజమును వృద్ధిలోనికి దీసికొనివచ్చెను. విద్య పురుషలక్షణమనియు విద్యాహీనులకు విద్యగరపుటకు విశ్వప్రయత్నములను చేసెడివాడు. అలహాబాదునం గుద్భవించిన ప్రతిన సమాజముగాని, క్లబ్బుగాని, తదితరవిద్యాశాలలుగాని మదనమోహనుని ప్రోద్బలమువలన పైకివచ్చినవి. తనవృత్తియందు శ్రద్ధ

లేక ప్రజలకిట్టి సేవచేయుచు మధ్యమధ్య రాజకీయములో బాల్కొనుచు దేశనాయకులప్రచారములను గమనించుచు కాంగ్రెసులో బ్రవేశించుట కుద్యుక్తుడై యుండెను. 1886 సంవత్సరములో నిండియను నేషనల్ కాంగ్రెసు ద్వితీయసమావేశము దాదాభాయినారోజీ ఆధిపత్యముక్రింద కలకత్తాలో జరుగుచుండ మదనమోహనుడు కలకత్తా వెళ్ళి కాంగ్రెసులో బ్రవేశించెను. ఈ కాంగ్రెసుమహాసభలో కార్యక్రమము జరుగుచుండగా జాలముం దువన్యాసములిచ్చిరి. ఈజోషాద్వితమాలనువినిన మదనమోహనునికి ఆవేశము కలిగెను. తానుకూడ చిన్న ఉపన్యాసమునీయవలెనని కుతూహలముకలిగెను. ఇదిగ్రహించి పండిత ఆదిత్యరామ్ యితనిని ప్రోత్సహించెను. అప్పుడు మొదటిసారి మదనమోహనుడు బహిరంగసభలో కాంగ్రెసుచుగుటించి మాట్లాడెను. ఇతనియొక్క ముఖలక్షణములును తీవ్రమైన యువన్యాసమును ప్రజల నాకర్షించెను. ఆసంవత్సరము వెలువడిన కాంగ్రెసు సంవత్సరపురిపోర్టులో హ్యూమ్ ప్రముఖుడు మదనమోహనునిగూర్చి యట్లు వ్రాసెను. 'గత కాంగ్రెసుసభలో హ్యూమ్ డినవారిలో మదనమోహనమాలవ్యయొకడు. ఇతడొక గౌరవనీయుడైన బ్రాహ్మణకుటుంబములోనుండి వచ్చెను. గొప్ప విద్యావంతుడు. ఇతని ముఖస్వభావమునుబట్టి యితడు గొప్ప మేధావియని చెప్పకతప్పదు. ఇతని ప్రభావమున యువన్యాసము ప్రజల కానందము కలుగజేసింది. ఇతని వట్టుదలయు,

మనోభావములును యితని పదకుంభాసములో మనకు తెలియుచున్నది. ఇతడు మాట్లాడునంతకాలమును కాగెగిసినవలయుటకు నిశ్చయముగా నుండెను. అనగా పభిషలంతశస్త్రంతో నితని వాక్చాతుర్యమును గమదించిరి. ఇతడు. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల మార్పులనుగూర్చి మాట్లాడెను. కౌన్సిలులో జేయవలసిన మార్పులయొక్క విధానములను నిశ్చయముగా బోధపఱచెను. ఇతని ఉపన్యాసములో నొక ముఖ్యవిషయమును చెప్పెను. ఎంతవఱకు విధించవలెనో పరిశీలించువారు లేనపుడు, పన్నును విధింపరాదు. ఇట్టి పరిశీలనాధికారములను ముందు నియమించి వారు సంపు నభిప్రాయములసహాయమున. అధికారముపన్నును విధించవలెను—అంగ్లేయుల రాజ్యబైబులులో నిది మొదటి కనుమందుమెంటు. మదనమోహనమాలవ్యా యీవిషయమును గూర్చియే ముఖచరిత్రసంవత్సరము మొదటనుకాంగ్రెసులో మాట్లాడెను. మొదటిసారికన్న రెండవసారి మిగులవిపులముగా మాట్లాడెను. దేశనాయకులును తక్కిన పెద్దవారు నితనిని కొనియాడిరి. రాజా సర్. టి. మాధవరావు, దివానుబహదూర్ ఆర్. రఘునాథరావు, మిస్టర్. యాన్ స్లి నార్బరు మొగలగువా రిహనుపన్యాసమునకు చాల సంతోషించిరి. ముమ్మందు మోహనుడు దేశసేవచేసి గొప్పప్రఖ్యాతి గడించునని వారునుడివిరి. మఱియు రెండవసారి మొదటిసారి కాంగ్రెసురిపోర్టులో హ్యూక్స్ యిట్లు గ్రాసెను—‘అప్పుడు మదనమోహనుడుదేది ఉపన్యాసమును

ప్రార్థించెను. ఇతనిమాటలనుబట్టి మేముగ్రహింపవలసిన విషయములు చాలనున్నవి. ఈసమస్యను సూర్చి పరిశోధించునున్న వాడుగాన మోహనుడు విషయములన్నిటిని సభికులు గ్రహింపకలుగునట్లు బహువిశదముగా గంభీరమైనస్వరముతో జెప్పెను. ఈరెండుపన్యాసములతోను మదనమోహనుడు కాంగ్రెసుసభల కలవడెను. తతః కాంగ్రెసు ప్లేట్ సారములమీద మిక్కిలి ఆధిక్యతతో నుపన్యాసముల నిచ్చుచుండెను. ఇతనివాగ్ధాటియందొక విధమైన ఆకర్షణయున్నది. అధిక్యతయున్నది. సులభమైనది మిక్కిలి మృదువుగాను స్వరితముగాను మాట్లాడుత కియున్నది. చదువుకున్న కాలములోగూడ డిబేటులలో నిలవక మంచిపేరున్నది. అదియే వల్లికుసభలోగూడ జూపకలుగుచుండెను. ఎంతస్వరితముగమాట్లాడుచున్నను తానుమాట్లాడుచున్న విషయములను మఱచిపోక గొప్పఅభిప్రాయములను చెప్పును. ఆసంవత్సరములోను కాంగ్రెసును వృద్ధిచేయుటకు చాలాశ్రమపడెను. 1887 సంవత్సరములో మెద్రాసుకాంగ్రెసునకు కొన్ని మాసములకుముందుగా మిష్టర్ హమ్మిస్ స్రీనివాసాచార్యుండియు డెలిగేటు వచ్చెదరని తలంచుచున్నట్లును, వచ్చినాతర ప్రాంతములనుండి డెలిగేటు వచ్చెదరను సమ్మకములేదనియు యువకులలో నెవరైన నారాష్ట్రములలో బ్రచారముచేసిన కాంగ్రెసు జయప్రదముగా జరుగుననియు తన యభిప్రాయమును ప్రతికమూలమున వెలిబుచ్చెను. ఈవిషయమును ప్రతికలో జదివి

హ్యూమ్ అభిప్రాయమును సావకాశముగా గ్రహించి యా. కార్యభారమును తనపై నిర్వహించెను. అప్పటికితని గృహపరిస్థితి. లేనియు బాగుండలేదు. కాని కాంగ్రెసుప్రచారమునకు దగిన వ్యక్తిలేకనిన యితనికి బాధకలిగెను. వెంటనే పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రములకు బ్రయాణమై, శాంతముగా ప్రతిపట్టణమువెళ్ళి పెద్దనాగిలికలిసి వాదన ప్రోత్సహించెను. వెళ్ళినచోట్లలా కొన్ని ప్రాంతములలో నిజనిచాతావరణాలు అహ్వయముకూడ బాగుండ లేదు. కాని అకష్టములకొట్టి తనవాక్ ప్రభావమువలన అక్కడ ప్రజలను గొప్పగా ప్రోత్సహించెను. ఇతడుచేసిన కార్యము వలనే అంతటిదూర దేశమునుండి మైద్రాసుకాంగ్రెసునకు 45 డెలి గేట్లుపైగా వచ్చియుండిరి. ఇతనిచాకచక్యమునకెంతయు నాయకులు సంతసించిరి. తరువాత మైద్రాసులో జరిగిన కాంగ్రెసుసభల కెన్నడు నింతమంది డెలిగేట్లు యాహ్వాంతములనుండి వచ్చి యుండలేదు. తరువాత మిష్టర్ హ్యూమ్ కోరికప్రకారము పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రసంఘమునకు సెక్రటరీగానుండి కాంగ్రెసుకమిటీకి కూడ తానే సెక్రటరీగానుండి చాలకాలము పనిచేసెను. మైద్రాసుకాంగ్రెసుతరువాత మరువదినవత్సరము అలహాబాదులో కాంగ్రెసుసభ జరుగవలెనని హ్యూమ్ చెప్పి, అలహాబాదులో కాంగ్రెసుసభాహాస్థినించి జయప్రదముగా జరుపుభావము మదన మోహనునిమీద విడచెను. 1888 సంవత్సరమున అలహాబాదులో కాంగ్రెసుసభనును జయప్రదముగా జరుపునిమిత్తమయి

మదనమోహను డప్రమత్తుడై మిక్కిలి కుతూహలముతో బసి చేయబూనెను. పండిత అజూధియానాథ్ రీసెప్షన్ కమిటీని మొదట కలిసియుండలేదు. పండిత భిషంబర్ నాథ్ కమిటీని కలిసి యుండెను. అందరు సేకరిసి కార్యక్రమవిధానములను తీర్మానించు కొనిరి. ఈ కాంగ్రెసులో కమిటీమెంబర్లందరును వారిశక్తివంచన లేక పనిచేసి మెప్పువడసిరి. కార్యక్రమకమిటీకి మదనమోహనుడు శక్తిటరీగానుండెను. ఈ యుద్యమము జయప్రదముగా జరుగుటకు శ్రమపడినవారిలో ముఖ్యులు, రాయ్ బహద్దూర్ లాలరాంచరన్ దాసు, బాబూ చెరూచంద్రమిత్ర, వీరు గొప్పగా కష్టపడియుండిరి. అందరు నేకీభావముతో మదనమోహనునికి పలహాలిచ్చుచు నహాయముచేసిరి.

మరల 1892 సంవత్సరములో కాంగ్రెసుయొక్క ఎనిమిదవ సెషను అలహాబాదులోనియఖింషమని కాంగ్రెసును కోరగా నాసమయములోనే పండిత అజూధియానాథ్ చనిపోయెను. ఇతని మరణము ప్రజల కమితవిచారము కలుగజేసెను.. ఆ సంవత్సరమున పలహాలిచ్చుటలో కాంగ్రెసునకు పుట్టిన జాయంబు సెక్రటరీయేగు డ్యు. సి. బోస్ట్ టి వెలియంసనుడు గొప్పగా కొండరు కలిసి: కానీ పండిత మదనమోహన మాలవ్యానమును ముఖ్యకొండరును మనోధైర్యముతో బ్రజాభిప్రాయములను త్రోచి వైచి కార్యసాధనల్యమునకు గడంగిరి. ఇందు పండిత విషంభర్

నాథ్ అనుభవనీయుడైన నాయకుడగుటచే నితనిసలహాపై యా సంవత్సరమున కాంగ్రెసును జయప్రదముగా జరిపిరి. 1908 సంవత్సరమున లక్నోలో జరిగిన కాంగ్రెసునభి కిత డధిపతిగానుండెను మరల మంచినమయములో 1909 సంవత్సరమున పేరయ్యుచు మొంటున కధిపతిగానుండి పనిచేసెను. ఇతడు వృద్ధాప్యములో నుండి అనుభవముతో బనిచేయుటచే అన్ని కార్యములును జయప్రదముగా జరిగెను. రాజకీయములో బ్రవేశించినప్పటినుండియు శ్రీ మదన్ మోహనమాలవ్యాజీ గొప్పవర్కరని ప్రజలు గ్రహించుకొని చాలకాలమువరకును అలహాబాదు పురపాలకసంఘములో మెంబరుగా నెన్నుకొనిరి. ఈమున్సిపాలిటీ కొకటి రెండు కార్యాయములు వై జ్ఞ్ చె ర్ మకాగా బనిచేసియుండెను. పట్టణమందలి ప్రజాసౌకర్యములకై చాల పాటుపడెను. పురములో నమితగౌరవమును సంపాదించెను. తరువాత అలహాబాదు యూనివర్సిటీలోగూడ మెంబరుగా నెన్నుకొనబడెను. విద్య సంబంధమైన ప్రతినంధలో నితడు మెంబరుగానుండెను. ఉండుటయేగాక విద్యార్థులకువయ్య కమగు కార్యములనన్నిటిలో చేసియుండెను. వీనంశన న నూతనముగాసాపించి, వానికి మూలధనముకై మాలవ్యాజీ పాటుపడినట్లు మహిమొకవ్యక్తిచేయజాలదని మనము గట్టిగాచెప్పవచ్చును. కాశీవిశ్వవిద్యాలయమే దీనికి తార్కాణము. దీనికి పదిపండ్రెండుసంవత్సరము లనంతరము కాలిఫోర్నియాలో కాన్సిలునుండి 1902 సంవత్సరములో పండిత భిషం

బర్వాఫ్ వృద్ధాప్యమువలన తనపదవిని నదలి బయటకువచ్చి
 యాస్థానములో మాలవ్యాజీని యెన్నుకొనునట్లు జేసెను.
 అప్పటినుండి చాలకాలమువరకును లెజిస్లేటవ్ కౌన్సిలులో
 మెంబరుగా నుండెను. కౌన్సిలులోఁబరుగు తీర్మానములను విష
 యముల నతడు బాగుగా బరిశీలించి కౌన్సిలుమార్పులకొరకై
 చాలపాటుపడెను. తనపదవియొక్క అధిక్యతను, పదవికున్న
 బాధ్యతను, తనపనులలోను వాగ్వాదములలోనుజూపెను. ఆ
 సమయములో బండిల్ కండ్ లేండ్ యేలియనేషన్ బిల్లు విష
 యమై యెక్స్ యిజ్ బిల్లుమీదను మాలవ్యాజీయిచ్చిన యుప
 న్యాసములనుబట్టి యితనికిని తక్కినమెంబర్లయొక్క వివేకము
 నకును చాల వ్యత్యాసమగుపించెను. ఇతడు గొప్పమేధావీయని
 కౌన్సిలును ప్రజలునుకూడ గ్రహింపకలిగిరి. కౌన్సిలులో బిజుల
 కనుకూలమయినవిషయములనుగూర్చి శ్రమపడినను తమకనుకూ
 లురు తక్కువగానుండిరి. కాని తరువాత నూతనకౌన్సిలు ప్రారం
 భమయినవెంటనే యితనికి బలమయినసహకారులుండిరి. అందు
 ముఖ్యులు ఆచరబుల్ పండిత మాతీలాల్ నిహూరీయును, ఆచర
 బుల్ బాబు గంగేప్రసాదసర్మ మొదలగువారు. వీరిసహాయ
 ముచే కౌన్సిలులో దానుతలంచిన ప్రతికార్యమును జయము
 గాంచెను. ఆసమయములో ది సెంట్రీవై జేషను కమిషన్ రోకటి
 జయలుదేరినది. ప్రభుత్వముయొక్క రివన్యూరాబడినిగూర్చియు
 రాష్ట్రప్రభుత్వములనుగూర్చియు నీకమిషనుమెంబర్లకొక జేషన్

మెంటును మాలవ్యా యిచ్చియుండెను. దీనిమూలమున యితని యపారమయిన బుద్ధికుశలత లోకమునకు వెల్లడియయ్యెను. ఇట్టికారణముచేతనే తెజస్ లేటివ్ యెనంట్లీలోగూడ చాలకాలము మెంబరుగానుండెను. వి. జె. పటేలు డిప్లీయెంనంట్లీ ప్రసి డెంటుగా సున్నసమయమున మాలవ్యాజీ మెంబరుగానుండెను. కొన్ని సమయములలో నతనిమేధాప్రభావమునకు రాజప్రతినిధి గూడ దిగ్భ్రమించెదెను. చాలకాలము కాన్సిలులోనుండి దేశము యొకధనరాబడినిగూర్చియు వీటివిధానములలో మార్పులను గూర్చియు మిక్కిలి శ్రమపడి కాంగ్రెసున కొన్నియాధారములను కలుగజేసెను. తనప్రయత్నములన్నియు సాఫల్యముగా జరుగువరకును తీవ్రమైన చర్చలుచేసెను. తనఅభిప్రాయములను ప్రజలకు విశదముగా బోధపడునట్లు విపులమయినవ్యాసములను వ్రాసియుండెను. మాలవ్యాజీకి చిత్తరంజనుడన్న గొప్పనమ్మకము. అతనిఅభిప్రాయములు నిర్భేద్యముగానుండి జయమును చేకూర్చునని యితనికి గట్టివిశ్వాసము. ఇండియాప్రభుత్వప్రతినిధి కాండుపేబిలు కాన్ఫరెన్సుకు డెలిగేటుగా మాలవ్యాజీనికోరుకొని, తనను కలియమనికోరగా వెంటనే మాలవ్యాజీ యీవిషయమును జైలులోనున్న చిత్తరంజనునకు దెలియపఱచి యతని హృదయపూర్వకమైన అభిప్రాయమునకు వేచియుండెను. చిత్తరంజనుడి సమయములో తనఅభిప్రాయమునీయక దేశనాయకునిపైబెట్టెను. మహాశుద్ధుడు దీనికంగీకరింపలేదు. మాలవ్యాజీ

చిత్తరంజనులు వారుచేసిన పొరబాటు తెలిసికొని పశ్చాత్తాప పడిరి. మాలవ్యాజీ చొందు ప్రేమిలునకు వెళ్ళియున్నచో రాజ్య పరిస్థితులు తప్పక మార్పుచెందియుండును. తనకున్న విద్యా జ్ఞానమునకు మేధాప్రభావము మెరుగుపెట్టినట్లు మాలవ్యాజీ యొక్క రిజల్యూషన్సు ప్రజాకర్షణమునకు లోనయ్యెను.

శ్రీ పండిత మదనమోహనమాలవ్యాజీ విద్యార్థులవిషయములో జేసినత్యాగ మహారమని చెప్పవలసియున్నది. విద్యార్థులకు కష్టములున్నయెడల వీటిని తొలగించువరకును మాలవ్యాజీ నిద్రపోయెడువాడుకాదు. అందుబీదవిద్యార్థులనుజూచిన మిక్కిలి అభిమానముతో భనించేసెను. అలహాబాదులో జదువుచున్న విద్యార్థులందరును నాపురనివాసులుకాదు. పెక్కుమంది చుట్టుప్రక్కల వల్లెలనుండివచ్చి చదువుకొనుచుండిరి. వీరికి సరియైన వసతులును భోజనసదుపాయములను చేయుచుండెను. విద్యార్థసంఘములనేర్పఱచి వారికి కలుగుబాధల్లన్నియు సెక్రటరీలవలన తెలిసికొనుచుండెను. ఈవిషయములో పండితనుండరలాల్, సర్ యేన్బీమెగ్డొనాల్డు మొదలగువారితో సంప్రదించి హిందూబోర్డింగు గృహమునొకదాని నేర్పాటుచేసెను. బోర్డింగు హాసులో విద్యార్థులకు భోజనసదుపాయములు వేళువ జరుగుచున్నది లేనిది మాలవ్యాజీ శ్రద్ధతో దెలిసికొనుచుండెను. నిత్యము తనవృత్తినివదలి, తనకువచ్చిన అవకాశములను

ద్రోసిబుచ్చి అలహాబాదులోనిర్మించిన బోర్డింగుగృహమున కితర ప్రదేశములందు ప్రచారముచేసి ధనమును పోగుచేసెను. బోర్డింగులో బీదవిద్యార్థుల కుచితముగా భోజనముపెట్టుటనలచ దీనికి మూలధనము కావలసివచ్చెను. ఈకార్యమునకై తన సొంతసొమ్మును వ్యయపఱచెను. ఇన్నివిధములుకష్టపడి బోర్డింగు హాసును, వృద్ధిలోనికి దీసుకొనివచ్చెను. అనేకమంది బీదవిద్యార్థులకిది స్వర్గతుల్యమయి మాలవ్యాజీ ఘనకార్యము శాశ్వతముగా నుండెను. ఈబోర్డింగుబిల్డింగు అలహాబాదులోనున్న డివ్యమందిరములలో నొకటియని చెప్పవచ్చును. దీనికిచాలగట్టి పని ధనమునుఖచ్చుపెట్టి చేయించెను. శాశ్వతముగానుండు డివ్యమందిరముగా జేసెను. సర్ యేన్వసీమేగ్డొనల్ తరువాతవచ్చిన సర్ జేమ్సులాటచ్చి యీబిల్డింగు మొదటిశుభకార్యమును జరిపెను. మాలవ్యాజీయొక్క త్యాగ మతీతమయినదని మనము గ్రహింపకతప్పదు. విద్యార్థులవిషయములో నితనిశ్రద్ధాభక్తులనుగ్రహించి స్కూలుకమిటీలో మెంబరుగానుండమని తనిని బలవంతపెట్టిరి. చాలకాలము కమిటీలో మెంబరుగానుండి గొప్ప సేవ చేసియుండెను. కమిటీకధిపతియైన రాబర్టుప్రభువు యితని త్యాగమునకు జాలసంతసించెను. దేశ సేవకీతడు తగినమానవుడని కొని యాడెను. మఱియు విద్యావిషయములోనేగాక మతవిషయములలోగూడ సంతశ్రద్ధనువహించి మాలవ్యాజీ పనిచేసి యుండెను. మతమున్న యితనికి మొదటినుండియు సభిమానము

కలదు. మతము నుద్ధరించినపుడే, వ్యక్తిగౌరవమును దేశము గౌరవమును కలుగునని యితని అభిప్రాయము. మతమునకు గౌరవముజూపనియెడల వ్యక్తియొక్క కార్యములందు గౌరవముండదనియు. మతోద్ధారణకై ప్రతివ్యక్తియు బాటుపడవలెననియు మాలవ్యాజీ చెప్పెను. మతద్వేషకులను మాలవ్యాజీ గౌరవించునాడుకాదు. మతమే దేశాభివృద్ధికి ప్రధానము. మతములేనియెడల సర్వనాశనమునకు కారణంబగునని యితని ముఖ్యోద్దేశము. మఱియు దేశములో ననేకమతములున్నవి. ప్రతిమతమును గౌరవింపవలయును. తనమతమును వృద్ధిచేయుటకు ముఖ్యముగా బాటుపడవలయును. మతసేవచేసినచో దేశసేవచేయవచ్చును. దేశాభిమానులకు మతగౌరవమొక ముఖ్యలక్షణమై యున్నదనియు మాలవ్యాజీ చెప్పెను. సనాతనసంబంధమయిన మతభావముల నితడు గౌరవించెను. వీటివృద్ధికై పాటుపడెను. దేశములో మతముల నుద్ధరించుటకై గట్టిప్రయత్నముచేసెను. మతముపై గొప్పగ్రంథముల నూతనమైన అభిప్రాయముతో బయలు పడవలెనని యితని యభిలాష. అట్టిగొప్పగ్రంథములను కొన్నిటిని మాలవ్యాజీ వ్రాసియుండెను. పాఠశాలలలో మతబోధన చేయుట చాలమంచిదని మాలవ్యాజీ ప్రచారమునల్పి జయప్రదముగా సాగించెను. పూర్వులు నియమించిన మతసంబంధమైన స్మృతులు శాస్త్రములు వేదములు మనము పఠించి వీటినియమముల నాచరణలోబెట్టుట మాలవ్యాజీ అభిప్రాయ

మోమున్నది. ఈ అభిప్రాయములతో 1906 సంవత్సరం జనవరి
 నెలలో అలహాబాదు నగరములో సనాతన ధర్మ మహాసభ అను
 నొక వారిని స్థాపించి, దానికనేకము ద్విచూడులను తేల్చింపెను.
 ఈసభకు చాలధనమును వ్యయపరచి, శతీకశ్రమగు నెహనీయుల
 సభను జయప్రదముగా చేసి ప్రజలు కుపకారము గాల్గొనెను.
 ఈవిధముగా మతమును విజృంభ సమముగా జైకినప్పుడు
 మాలవ్యాజీ సాక్షుపడి తనయావశ్యత కి మునుపేగాని ప్రిజలకు
 నుపకారముజేసెను. రాజారామమోహనరావులు మొదలగు
 మహనీయులు మతమునున్న శ్రేణులలో నంతశ్రమపడియుం
 డిరో. నంతశ్రమయు మాలవ్యాజీకి మునుపనిచేసెను. విద్యా
 మతములవలననే ప్రిజలయొక్క బొన్నశ్యము నుద్దరింపనచ్చునని
 యు ప్రిజలయొక్క వివేకము పెంపొందుననియు మాలవ్యాజీ
 దెప్పియుండెను. తనకు సాధ్యమయినంతవరకును ప్రిజలకు ధర్మ
 మార్గమును జూపెను. వృత్తివలన తనకుంబోవు ధనగౌరవముల
 ను నదలుకొని తనకున్న సర్వస్వమును దేశప్రిజలకై త్యాగము
 చేసి మాలవ్యాజీ తనజీతమును పొందుచుకొనెన నభిప్రాయ
 మును పూర్తిగావీడి యిదియే తనోపితముయొక్క ముఖ్యకర్తవ్య
 మని, ధీరమనోభావముతో యిదివరకు పనిచేయుచుండెను. వీటి
 సంబంధమైన గొప్పసంస్థలను నెలకొల్పి వాటిని శాశ్వతముయిన
 వృద్ధిలోనుంచుటకు బ్రహారముగావించి మూలధనమును స పా
 గించి శాశ్వతముగా భవిష్యత్తులోకి పంపి తనకొకటి మిగిలిన

శ్రీమకులోనై యుండెను. మాం వ్యాకీ జవితములో ముచకెల్ల
పుడుపు జ్ఞాపకముంచుకొను ఘనకార్యమొకటి యున్నది. ఇది
యెన్ని సంవత్సరములైనను ముచపురాదు. ఇది కేకాదో విశ్వ
విద్యానియమును స్థాపించుటకై గొప్పకురూపాదులు కలసి
అప్పటికి కాశీట్టణములో కాశీసెంట్రల్ కాలేజియస్ యొక్క
సంటు నిర్మించియున్నది ఈ సెంట్రల్ కాలేజి బిసెంటు కిచ్చ
పడి స్థాపించెను. అప్పటికి శ్రీమమయ్య వృద్ధిలోనే యుండెను.
ఒకవ్యక్తికి మతసంబంధమైన వృద్ధిరకు విద్యాప్రదేపము ముని
కముగా నుండవలెనని ము నిదామోహతివ్యక్తిని దేహాత్మకమును
శన జలమును వివేకమును కలుగజేయుననియ, దానికి ముఖ్య
ముగా కాశీనగరములో నొకద్యాలయమును స్థాపించవలయు
నను కోరిక స్ఫురించినది. ఇదియే రాత్రింబవళ్ళు యుని మన
స్సులో బనిచేయుచుండు. వృద్ధిగారణీయ విశ్వవిద్యాలయము
ను నిర్మించుటకు లక్షలకొలది ధనము కావలసియుండును. ఈ
విషయములో మహారాజులను కలసిసంప్రదింపవలసి యుండును.
శరీరశ్రమధికముగానుండును. దానికి ప్రధమమున నొకస్కీమును
తయారుచేయవలసి యుండును. దీనికి చాలకాలమువట్టును. కాని
జయముగాంచిన లోకవిదితమైన ఖ్యాతికలుగును. మాలవ్యాకీ
వంటి పవిత్రమయిన మహాపురుషుడు తలపెట్టినపుడెట్టి అసాధ్య
మయిన కార్యమొకను సావల్యము గాకమానదు. పట్టాభిషేక
ములకు ఆటంకములు కలిగిన అట్టవ పాపాదులు ముందు

ప్రచారించిన మాత్రమున తొలగిపోవును. దేశములో బ్రతి
యుద్యమమునకు నడుకూలురు ప్రతికూలురు కూడనుందురు.
అందుముఖ్యముగా బ్రతికూలు లభికిముగానుందారు. మాల
వ్యాజీవంతి గొప్పమేధావంతుల కిట్టిసమస్య మంచిదిగానుండును.
ఇతనభీష్మాయముతో వారేభవింతురు. ధనవంతుల సహాయము
చాలావసరమయినది. కాని అందరు ధనవంతులు నొకే
అభిప్రాయముతో నుండరు. మఱియు జమిందారులు రాజులు
యొక్క సహాయము చాలముఖ్యము ఇదిసామాన్యముగా
లభింపదు. ముందునీవిషయమును ప్రజల హృదయమున నాటిం
చుట చాలకష్టతరమయిన విషయము. ఈవిషయస్థితులన్నియు
మాలవ్యాజీ తెలిసియుండియు పట్టుదలతో సాధింపవలయునని
స్కీమును ప్రారంభించెను. దీనినేవిధముగా నమలులోబెట్టవల
యును, సంవత్సర పోషకు తెగధరుండవలయునను దీర్ఘముగా
కొన్నిసంవత్సరములు తక్కించి తుదకముందు బెట్టుట ప్రారం
భించెను. మాలవ్యాజీ తలపెట్టె ప్రతికార్యములోను తనకు
స్వాభిమాన మధికముగానుండును. జయప్రదమగునను గట్టినము
కము హృదయమున నాటియుండును. ఇతరుల కనుమానము
కలిగినను మాలవ్యాజీ తనదైర్యమునువీడక తుదనరకు తనమనో
శక్తిని ప్రయోగించి పనిచేయును. ఇదిగొప్పసమస్య గనుకచాల
మందికి నమ్మకము లేకపోవచ్చును. కొంతమంది అనుమానము
గానే మాట్లాడియుండవచ్చును. మాలవ్యాజీమాత్ర మేకదృష్టి

తో బనిచేసెను. తానుతలంచిన కార్యము తప్పక జయప్రదముగా జరుగునని తేల్చుటకొక యాశాజ్యోతితని యందుద్భవించినది. ఒక కర్మకునిప్పంటిన తరువాత అగ్నియెట్టివిధముగా బ్రజ్వలించునో అట్టివిధముగానే యితనిలో ఆశాజ్యోతి ప్రజ్వలించెను. దీనితో క్రమముగా పట్టుదలవహించెను. అన్నివిధముల పవిత్రమైనకార్యము. ప్రజారంజకమయిన విషయము. అనేకవేలమంది ప్రజలు దీనివలన బాగుపడుదురు. విద్యకు కేంద్రస్థానమగును. ఇతనిలో నొకవిధమగు పవిత్రమయిన మూఢతనము ప్రవేశించినదని యీవిషయములలో నితనిన్నేహితులలో నొకరు జెప్పియుండిరి. ఇదిపూర్తియగునరకు నితని పవిత్రసీమమును విడవడనిచెప్పిరి. ఇంతటి మనోధైర్యముతో కార్యమును చేయనారంభించెను. కొద్దిదినములలో తప్పక కాశీలో విశ్వవిద్యాలయము శాశ్వతముగా నిర్మింపబడునని చాలమందికి నమ్మకముజనించెను. తన స్నేహితుబృందమున కీవిద్యాలయ ముఖ్యాభిప్రాయము నితడు వెలిబుచ్చెను. శాస్త్రసంబంధమైనట్టియు, మతహితోపదేశముతోగూడిన భాషాజ్ఞానమునకై యిట్టి విశ్వవిద్యాలయ ము త్యవసరమని మాలవ్యాజీ చెప్పియుండెను. అతడు చెప్పినట్లుగానేటి కాశీవిశ్వవిద్యాలయములో నాటవిషయములన్నియు వృద్ధిలోనున్నవి. దేశమంతటికి నిది ముఖ్యమైన విద్యాపీఠమైనది. అంధ్రదేశమునుండి ప్రతిసంవత్సరమును వేనకువేలు విద్యార్థులు విశ్వవిద్యాలయ పరీక్షలకు హాజరుండిరి. 1944 సంవత్సరము

వరకును తెలుగుభాషకూడ నుండెడిది. తరువాత సాంస్కృతికము నుజెట్టి తెలుగును పూర్తిగా దీసివేసెను. ఇతర విశ్వవిద్యాలయములకు ఆంధ్రులను రానియ్యడములేదు. ఒక్క కాశీవిశ్వవిద్యాలయమే ఆంధ్రవిద్యార్థులకు తావిచ్చుచుండెను. చాలమంది ఆంధ్రదేశవిద్యార్థులు కాశీపరీక్షలలో నుత్తీర్ణులే విచిత్రమందుచుండిరి. వారి పెద్దచదువుల కిదియే యాదారభూతముగ నుండెను. మనలందరకు నిట్టిబిక్షను మాలవ్యాజీ పెట్టెను.

ఇప్పటికి మాలవ్యాజీ తనవృత్తికి పూర్తిగాస్వస్థినిజెప్పి యీపనియందు నిమగ్నుడవదలంచెను. ఈకార్యము పూర్తయినచో దేశమున కపారమైన యుపకారముచేసినట్లు మాలవ్యాజీ తలంచెను. ప్రజాయశోక్తి తప్పకవృద్ధిపొందునని తలంచెను. తనవృత్తినుండి తానువిరమించినను తనకుమారుడైన పండిత రాఘవకాంతమాలవ్యాజీ శ్రీశరీచంద్రుడు పూర్తిచేసి అలహాబాదు హైకోర్టులో బ్రవేశించెను. దీనివలన మాలవ్యాజీకి కొంతమనస్కాంతి కలిగినది. నిశ్చయముగా తనమనస్సునం దెంతకాలమునుండియో వేదించుచున్న కార్యము నిర్విఘ్నముగా నెరవేరుని గట్టిశుక్లము కలిగెను. కాశీవిశ్వవిద్యాలయమునకు రావలసిన పూర్తియైన స్కీమును తయారుచేసి ముఖ్యమయిన మహారాజులను, ప్రత్యేక యెస్టేటుదారులను జమీందారులను కలిసికొనెను. దేశనాయకులను కలిసికొని తననిర్మలమయిన స్కీమును తెలియపరచెను.

ఈవిషయమై యితడెక్కడకు వెళ్ళినను గొప్పగా నాహ్వానించిరి. మిక్కిలిగోరవముజూపిరి. ఇందునిమిత్తమయి కానరాని ధనసహాయముచేయుట కుద్యుక్తులైరి. అనేకమయిన ముఖ్యవ్యక్తులు దీనిని గౌరవించి కార్యవాపల్యమునకై మాలవ్యాజీతో సమముగా బాటుపడిరి. మహాశాసనమును జమిందారులును లక్షలమోద ధనసహాయముచేసిరి. కార్యమును జయప్రదముగా జరుగునేర్పఱుగావించిరి. మంచిశుభముహూర్తమున విశ్వవిద్యాలయ పునాదిని నెలకొల్పెను. ఆదినమునుండియు అనిఘ్నముగా యదివరకు ఒకేరీతిని జరిగెను. ఎట్టిచూటంకములును కలిగియుండలేదు. విశ్వవిద్యాలయమునకు గావలసిన దివ్యమందిరములు అతిశ్రేష్ఠ కాలములో బూర్తియయ్యెను. ఈవిశ్వవిద్యాలయములో ప్రతి శాస్త్రశాఖ పూర్తిగానుండెను. వృత్తిసంబంధమయిన శాఖలున్నవి. ప్రపంచజ్ఞానము కలుగజేయు భాషలున్నవి. సమస్తవిషయములను చక్కగా పరిశీలించి మాలవ్యాజీ విద్యార్థుల కనుకూలముగా నుండునట్లును యిట్టివిద్యనభ్యసించి వేశమునకు సేవ చేయున కి సామర్థ్యములను గ్రహింపగలుగునట్లును యేర్పాట్లుగావించెను. కాశీవిశ్వవిద్యాలయమునకు సంవత్సరమునకు వచ్చు రాబడిగాక గానుకలు చాలనున్నవి. దీనికికొంత మూలధనము శాశ్వతముగానుండునట్లు మాలవ్యాజీ యేర్పాటుచేసెను. ఇందు పనిచేయు నుపాద్యాయులు వెక్కుమంది విదేశములకు వెళ్ళి శాస్త్రములను చదివినవారును గొప్పఅనుభవనీయులై యుండిరి.

గతమున్నది సంవత్సరమాలచుండియు పండిత మదనమోహనమాలవ్యాజీ విదేశవస్తు విస్తరణవిషయమయి చాలపాటుపడియుండెను. 1881 వ సంవత్సరములో అలహాబాదునగరములో దేశీటిజారల్ కంపెనీని స్థాపించిరి. స్వదేశీవస్తుల నభివృద్ధిచేయుట దీనిముఖ్యోద్దేశము. మాలవ్యాజీ యీకంపెనీలో ముఖ్యుడుగానుండి చాలపనిచేసెను. అప్పటినుండియు స్వదేశవస్తువులనే తానుపయోగించును పోజలనుకూడట్టి పూర్వములో నడవమని ప్రోత్సహించెను. ఇతర దేశములన్నియు వాటియొక్క స్వదేశవస్తువులం దెట్టియభిమానమును జూపుచుండెనో అట్లేమన హిందూదేశములన్నియు వాటియొక్క స్వదేశవస్తువులందెట్టి యభిమానమును జూపుచుండెనో అట్లేమన హిందూదేశస్తులుకూడ సాధ్యమయినంతవరకును మనదేశములో తెయారగుచున్న వస్తువులనే వాడవలయునని మాలవ్యాజీ ప్రజలకు బోధించెను. విదేశవస్తువులను విస్తరించుటయేగాక స్వదేశవస్తువులను గౌరవించుట మనకువిధియైయున్నది. ఇట్లుచేసినచో తిండిలేక బాధపడనేకమందిని మనము పోషించినవారమగుదుము. తనవ్యాధిచే బాధపడు మనదేశీవులనుచూచి మనము సహింపగలమా! వారిని కాపాడుటయే దేశసేవయొక్క కర్తవ్యము. 1905 సంవత్సరములో కాశీనగరమందు యిండియాను యిండస్త్రియలు కాన్ఫరెన్సును నియమించిరి. మరల 1907 సంవత్సరములో యునైటెడ్ ప్రావిన్సు యిండస్త్రియలు కాన్ఫరెన్సులని అలహాబాదులో

స్థాపించినపుడు మాలవ్యాజీ వాటిలో మొదటగానుండి చాల శ్రమతోబనిపెసి వాటికార్యక్రమమును నడిపించెను. టెక్నికలు యెక్స్‌కేషనన్న యితనికెక్కువభీమానము. దీనిని వృద్ధిచేయుటకు చాలప్రయత్నముచేరు ముఖ్యముగా విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించుట కిదియే కారణము. 1907 సంవత్సరమున నర్ బంక్ హివట్ గవర్నమెంటు స్థాపించిన నెయినితాల్ యిండస్ట్రియలు కాన్ఫరెన్సులో నితడు మొదటగానుండి పనిచేసెను. ఇట్టి కార్యములో బనిచేసి 'గొప్పయనభవమును' సంపాదించెను. ప్రయాగలో గొప్పపంచదార కంపెనీ నియమించుటకు ముఖ్యకారకుడితడనియే చెప్పవలయును. యునైటెడ్ ప్రివిన్సుయిండస్ట్రియలు కాన్ఫరెన్సు ప్రారంభమయిన తరువాత నిదియే మొదటి యుద్యమము. ఈ పంచదారకంపెనీ జయప్రదముగాసాగినది. మంచిఫలితములు చేకూరెను. స్వదేశపరిశ్రమలు వృద్ధిపొందుటకు శాస్త్రజ్ఞాన ముండవలయునని, దీనికి విద్యయవస్థమనియు మాలవ్యాజీ గ్రహించి విద్యయు, మతముయు, శాస్త్రసంబంధమయిన జ్ఞానమును చేకూర్చునట్లు పెట్టి విశ్వవిద్యాలయములో స్వదేశపరిశ్రమలకు వీలుగాజేసెను. విద్యకే ప్రాముఖ్యతనీయక పరిశ్రమలకు ప్రాముఖ్యతనిచ్చెను. ప్రతివ్యక్తిని పరిశ్రమలందు జ్ఞానము చేకూర్చునంతటి విద్యయున్న చాలానని మాలవ్యాజీ యిక్కడ అభిప్రాయము. ఇట్టి అభిప్రాయముతోనే కవిశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించి సఫలమనోరథుడయ్యెను.

32 శ్రీ మదకమోహన మాలవ్యా జీవితచరిత్రము

సాంఘిక ప్రశుచములోగూడ మామూలవ్యాజీ చాలపాటు
బడియుండెను. ఇతడు వక్రగతముగా చాలధర్మకార్యములను
చేసినవాడు. ఇతడు దాతయని చెప్పవలయును. తనకున్నంతలో
దానమునెల్లప్పుడును చేయుచుండును. ఇతడుచేసిన గొప్పదాన
మింతింతయని చెప్పుటకు వీలులేకపోయినను వేలకొదిలైనదిలకు
చేసిన చిన్నచిన్న దానములకు లెక్కలేదు. ఇతడుప్రశుచమునకు
వెల్లడిచేయుటకు వీలులేనిదానములు. వేలకొదిట్టిదానములను
చేసియుండెను. ఇవన్నియు నితని హృదయపూర్వకమైన కార్య
ములని గ్రహింపవలసి యుండును. సంఘోద్ధారణకై పాటుపడు
చు కష్టస్థితిలోనున్నవారికి సహాయముగను వారియుక్తబాధ
లను నివారించుటకై తనయుక్త స్వంతధనమును వ్యయపరచి
శ్రమపడువాడు. సంఘమాలనార్థమిచ్చి సంఘములో మంచిఅభి
ప్రాయములను ప్రవేశపెట్టి వాటిని ధర్మమార్గమైన యుచరణ
లో నుంచుటకనేక విధముల పాటుపడెను. ఒరిష్ఠుడు అలహాబా
దునగరములో ప్లేగువ్యాధి బయలుపడెను. అప్పుడుమాలవ్యాజీ
అలహాబాదు మున్సిపాలిటీకి వెజ్ ఛైర్ మెన్ పదవిలోనుండెను.
అప్పుట అలహాబాదు కలక్టరైన ఫిర్రూఖాన్ మాలవ్యాజీ నగ
రములో వ్యాధినివాణకై సహాయముగా నుండమని కోరెను.
వెంటనే మాలవ్యాజీ అందుల కంగీకరించి నడుమకట్టి పనిచేసెను.
అలహాబాదు నగరములో మాండీలను ప్రాంతమున ప్రధమము
లో స్టేష్ గు బయలుదేరి యక్కడ ప్రతియింటకు మరణములను

కలుగజేసెను. మాలవ్యా దిగ్ గామమునకు రాత్రింబవళ్లు
యాత్రాప్రత్యుత్తములో దిరుగుచు తగిన చికిత్స సదుపాయములను
చేయించుచు నిద్రాహరములులేక పనిచేసెను. కొన్నింటిగా నీ
వ్యాధి పట్టణము తయు బ్రాకెను. మరణములు హెచ్చెను.
తక్కిన కమీషను గుకూడ మాలవ్యాజీవితకష్టపడి రాత్రింబవళ్లు
పనిచేసియుండిరి. మాలవ్యాజీవిత కష్టమునకు మితములేదు.
నగరమంతయు గస్తీతిరుగుచు తగిన యేర్పాట్లను శ్వశ్శాముగా
జేయుచు నతిశీఘ్రకాలములో వ్యాధిని నగరమునుండి తొలగిం
చెను. మాలవ్యాజీ పరిశ్రమకు కలవ్విరు మిగులు కొనియుండెను.
ఇతని ఔదార్యమునుగూర్చి గవర్న మెంటునకు వ్రాసెను.

సోహాభేషియాభల్ అనుసృదేశమున ఆరోగ్యకేంపు ని
యమించి రమారమి 1900 కు బంధముల నీవేగువ్యాధినుండి
రక్షించెను. రాత్రింబవళ్లు యీకేంపులోనేయుండి మాలవ్యాజీ
బ్రజలకు దగిన సదుపాయములను చేయుచు వ్యాధిని వ్యాపించు
కుండజేసెను. మదనమోహనునికి బ్రజలయందెట్టి యనుగాగి
మున్నదో గ్రహింపుడు. బాతీమత నడకతోబనిలేక యెట్టి
వారికైన నాపదలు సంభవించిన, మాలవ్యాజీ యాబాధలు
తనకు సంభవించినట్లు భావించి వారికి బాధనివారణ జరుగువర
కును నిద్రపోడు. విశేషమైన ప్రజాదురంధరుడు కాబట్టి కూల
వ్యాజీ లలపెట్టిన కార్యముల నీతియు సహాయము కూడ చేసెను.

కలుగుచుండును. అందుచేతనే యితనికర్కము లవిఘ్నముగా జరుగును. ప్రిజోపకారమైన కార్కములుగాన చాలమంది మంచి వారు తప్పక పూసుకొనుచుండుట. ఇట్టి మాలవ్యాజీ కార్కములన్నియు ఘనకార్కములని మనకువిశదమే; ఇట్టికార్కములకు దై వబలమధికముగా నుండును. విశేషమయిన మేధావంతుడు గాన మాలవ్యాజీ దేశసేవయు, ప్రజాసేవయే ప్రధానముగా నెంచి యట్టికార్కములకు బాగుటకు వెనుదీయడు. దేశప్రజలకు జానోద్దేశమును కలుగుజేయుట కనేకమయిన కార్కములను జేసి వ్యక్తిగతమయిన కీర్తినిగడించెను.

అలహాబాదులో నెలకొల్పిన ఆరోగ్యకేంద్రముకు బ్రిటిష్ జనులు ప్రోద్బుట సాయంత్రాలము మాలవ్యాజీవెల్లి విషయాములను తెలిసికొనుచు, వేగుహస్తతోనెల్లి యక్కడ పరిస్థితులను గమనించుచుండెను. ఆరోగ్య పరిశ్రమనుగూర్చి అధికశ్రమను ప్రతికొనుటచే చాలమంది ప్రజలు రక్షించబడిరి. ఈపరిశ్రమ చిక్కిలి అభివృద్ధిలోనికి వచ్చినది. చాలమంది ప్రజలిక్కడకు వచ్చి సుఖముచుట్టిరి. ఆరోగ్యసంబంధమయిన విఘనముకొన్నిటిని నేర్పుటజేసి ప్రజలకు సౌకర్యములు కలుగజేసెను. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిలులో మాలవ్యాజీ నున్న కాలములో మోడల బస్తీలు కట్టించి నిర్మించుటయు ప్రోత్సహించెను. ఇట్టిచి చాలవరకు నిర్మించిరి. పెద్దపట్టణములలో నయకుగానున్న నలములో

గృహములనుదీసిచేసి విరివిగాకట్టుట మంచిదని మాలవ్యాజీ
కొన్నింటిలో నేర్పాటుజేసెను. అలహాబాదు కాన్పూరు మొదలగు
పట్టణములలో గృహములను విశాలముగా గట్టునేర్పాటుచేసిరి.
చక్కగ తీరినవరుసలో గృహముల నిర్మించిరి. అసమయములో
నెయ్యినితాల్లో ఆరోగ్యకాన్పరెన్ను అనుదానిని స్థాపించిరి.
చివరికి మాలవ్యాజీ చేసిన దేశసేవకు ప్రజలందరితనియందు స్వా
నుభూతినిఘాపించు సతనిజీవితస్వేచ్ఛకు దేవుని ప్రార్థింతురుగాం!

మాలవ్యాజీ రాజ విషయములో బనిచేసినంతలో, ప్రథమ
మున లెజిస్లేటివు కొన్నిలులచుగూర్చి శ్రమతో బనిచేసియుం
డెను. 1886 సంవత్సరములో కలకత్తానగరములో జరిగిన యిండి
యను నేషనలు కాంగ్రెసుసభలో కొన్నిలుగూర్చి నీవిధముగా
మాట్లాడెను. వీటినిగూర్చియుందు తనయభిప్రాయములను తెలి
పెను. రాష్ట్రములోనున్న లెజిస్లేటివుకొన్నిలులలోను, గవర్న
రుజనరలు కొన్నిలులోను మెంబర్ల సంఖ్య సధికముచేయవలెను.
మొత్తము మెంబర్ల కుసగము యెన్నికలద్వారా కొన్నిలులను
ప్రవేశపెంచవలయును. మిగిలినవారిలో సగము ఆఫీసర్ల పదవుల
నుండియు మిగతాసగము మెంబర్లు గవర్న మెంటువారు నేషను
గా నుండవలయును. రాష్ట్ర సంబంధమయిన యెన్నికలువోటు
సరియైన బుద్ధితోనీయగలవారికే అధికారముండవలెను. పామర
జనమునకు వోటువేయు సధికారముండరాదు. వారియొక్క స్వ

౧౦ శ్రీ మదకామోహన మాలవ్యా జీవితచరిత్రము

తంత్ర శక్తియొగింది వోటునీయశక్తి నుండవలెను. బెంగా
లులోను బొంబాయిరాజధానిలోను వచ్చిపాట్నీలు జిల్లాబోర్డులు
విద్యాలయములు వర్తకసంఘములద్వారా లెజిస్లేటివ్ కాన్సి
లుల మెంబర్ల కెన్నుకొనుచుండిరి. చెన్నరాజధానిలోనూడ పై
విధముగానే యెన్నికలు జరుగవలయును. పశ్చిమోత్ర రాష్ట్ర
ములోను జోడురాష్ట్రములో నెన్నికలు పైవిధముగా జరిగినను
గవర్నమెంటు నామినేషనులు తగ్గియుండవలెను. అన్నిజాతుల
హారికేని యెన్నికలను ఘామూలుగా నుండునట్లు ప్రభుత్వము
చూడవలెను. వోటునిచ్చువారిసంఖ్య జాతులనుండి తీయవలెను.
ముఖ్యముగా మున్సిపాల్టీలు జిల్లాబోర్డులు విద్యాలయములద్వారా
వచ్చుకొన్నిరసంఖ్య అధికముగా నుండవలయును. వైస్రాయి
కొన్ని యెన్నికలు జరిగినతరువాత యిందలి స్పెషలుకేబినేటు
మెంబర్లు, యితర రాష్ట్రములతోనున్న కొన్నిమెంబర్ల వలన
యెన్నుకొనబడవలెను. ఇదిచాలదేశమున కవసరమైన కార్యము
ఎన్నికలద్వారావచ్చిన మెంబర్లుగాని నామినేషను మెంబర్లుగాని
జీతములను తీసికొనరాదు. అదివర గవర్నమెంటు జీతములను
తీసికొను వాచుధనసహాయము కోరవచ్చును. అలాగ
వారి యొక్క రాకపోకలఖర్చులను గవర్నమెంటు భరించును.
హిందూదేశములో నివసించు వారందరును జాతిమతసంబంధ
ము లేకుండ లెజిస్లేటివ్ కాన్సిలులో మెంబర్లుగా నుండవచ్చు
ను, కాని వారువిద్యావంతులగుటకుంటముచిది. పశ్చిరాష్ట్ర

ముఖ్యముగా ప్రత్యేకముగా ప్రభుత్వ భనరాబడినిసూచి కొన్నిలలో
 బసంగించి తగిసిమార్పులకు చేయుచుండవలెను. ఇట్టి కొన్నిల
 లోనున్న ప్రతిమొంబరునకును కొన్నిలను ప్రతివిషయమునందును
 ప్రశ్నించుట కధికారమున్నది. అట్టి ప్రశ్నలకు సరియైన సమాధా
 నములు చెప్పవలసిన భాద్యత కొన్నిలుపై నాదారిపడియున్నది.
 అట్టి జవాబులు తృప్తికరముగాలేనిచో రిజల్యూషనును మార్పు
 చేయుటకు కొన్నిలు కధికారమున్నది. ఏరాష్ట్రములో నైనను
 డిపార్టుమెంటు సంబంధమైన అల్లరులు జరిగినచో వాటిని కొన్ని
 లులో చేర్చించి తగినచర్య తీసికొనుటకు కొన్నిలుకధికారమున్న
 డి. మొంబరులడిగిన ప్రతివిషయమునకు బూరియైన జవాబులు
 రానిచో రిజల్యూషనుల నాపినేయుటకు కొన్నిలుల కధికారముం
 దును. ప్రతిరాష్ట్రములోను లెజిస్లేటివు కొన్నియ తీర్మానములు
 జరుగును. ఇట్టితీర్మానములు ప్రజలకు హానికరముగానున్నచో
 గవర్నమెంటు సట్టివాటినములులో జెట్టకుండ నొపుచేయవచ్చు
 ను. కాని అట్టిహానికరమైన రారణముల నొక నెలదినముల లోపున
 కొన్నిలునకు తెలియపరచవలెను. చోకలుగవర్నమెంటు విషయ
 ములో వారు యిండియా గవర్నమెంటు కప్పటికున్న పరిధియైన
 విశేషముగా తెలియపరచి దానిపై వారు తీసికొనుచున్న చర్యను
 చెప్పవలెను. వారిలోవారికి పర్యవసానము లేనియెడల స్టేట్
 సెక్రటరీకి తెలియపరచవలెను. అప్పుడతడు పార్లమెంటులోజెట్టి
 అక్కడ తీర్మానమును తదుపాత యిండియా గవర్నమెంటు

ద్వారా గవర్నరు జనరలు కొన్నిలునకందజేయును. ఇక్కడనుండి రాష్ట్ర మెంబరుకు దెలియును. లెజిస్లేటివు కొన్ని విధానము లిట్లుండ వలెననితెల్పి మాలవ్యా తమవార తనపోడ్డతము నిట్ల మొదలిడెను.

“అద్యులారా!

గవర్న మెంటునకును ప్రజలకునుకూడ ముఖ్యముగా కొన్ని విధానమును తెలియజేయవలసి యున్నది. దేశములో నున్న ప్రజలకే నిర్దిరాజ్యాంగ విధానము తెలియును. మిగిలిన వారికి తెలియదనియే గ్రహింపవలసి యున్నది. కాని ప్రజలకంద రకును దీనిభావమును బోధించినచో బ్రతిరాష్ట్రములోనున్న ప్రజలు దీనికంగీకరింతురు. ప్రజల సదుపాయమునకే యిట్టియే ర్పాటులను గావించడ మయినది. కలకత్తా, బొంబాయి, మైసూరు, పాట్నా, డక్కా, ఖైజూబాద్ మొదలగు ప్రదేశములనుండి వచ్చిన డెలిగేట్లు యీవిషయమును పూర్తిగా గ్రహించియుండిరి. అందుననుండి నేను డెలిగేటుగా వచ్చియున్నాను. నా అభిప్రాయ మీ డెలిగేట్లకు తెలియజేయుచుంటిని. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకు మనమట్టి విషయములను చెప్పుటలో బ్రయోజనము లేదు. దీనిప్రాముఖ్యతనుగూర్చి వారికి దెలియజేయ నవసరముండదు. పారిదగ్గర నుండినదిమనకొక వరమును గ్రహించుట. ప్రజలకున్న స్వాతంత్ర్యము నడుగంటచేసి నేవకావ్యస్తీలో వారి

నాచి భాద్యపరిపాలనాచేయు ప్రభుత్వమునకు మనమేమిచెప్పిర
 పోయోజనముండునో గ్రహింపుడు. అట్టిప్రయోజనము జరుగు
 పరికిను మనముసాధించుట మనకు విధియైయున్నది. బ్రిటిషు
 ప్రభుత్వమునకుగాని బ్రిటిషుజాతికిగాని తెలియజేయు నవసరమ
 గుపించుటలేదు. ప్రస్తుతము బ్రిటిషుప్రభుత్వము మనపై అధి
 కారము చూపుచున్నది. మనస్వతంత్రశక్తి అడుగంటుచున్నది.
 వీరొకప్పుడువారిస్వాతంత్ర్యంనుగూర్చి పాటుపడినవారే అనువిష
 యంమఱచియుండిరి. ఇట్టిస్వతంత్రపరిపాలనకై శత్రువులనుసాధిరి
 చిరి. అనేక యుద్ధములు చేసిరి. వారికున్నపట్టుదలయే హిందూ
 దేశప్రజలుకూడనున్నదని వారు గ్రహింపకపోలేదు. అంతమాత్ర
 మున వారుమనకు స్వాతంత్ర్యము నిచ్చెదరా? మనస్వతంత్రము
 గూర్చి వారినాలోచింపమని మనము చెప్పవలసిన భాద్యత మన
 కై యున్నది. రిప్రజ్జక లేకునులేని ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వమెక్కడ
 నైనయున్నదా! ప్రతివిషయమును యెన్నుకొనిన నాయకుని
 ద్వారా జేసికొనిచగానీ వ్యవహారములను వారుపూర్తిచేయరు.
 అగువంటి రాజకీయ విధానములు మనకుమాత్ర ముక్కరలేదా?
 వారుమన పరిపాలకులుగాన వారుచదానములువేరుగాను మనవిధా
 నములు వేరుగానుండు అసంభవమని వారికిమాత్రము తెలియ
 దా! భిక్షునులో లిక్కినవిషయములన్ని నొక్కవిధముగాను
 రాజకీయ విషయము నొక్కటి నొకవిధముగాను చూడెదరు.

బ్రిటనులు వారిరాజ్యాంగ విధానపద్ధతులన్నియు సమముగా
 హిందూదేశ పరిపాలనా విధానములో నివిపూర్తియైన వక్తి
 వక్తిగత సామాన్యములు మనము కలుగజేయుచుండుమని వారిని
 హృదయపూర్వకముగా చెప్పుచుండును. ఈవిధముగా వారెన్నడు
 ను చేయరు. ఏదేశములో స్వాతంత్ర్యమునకు ప్రజలు సాటుపడి
 యుండలేదు. వారియొక్క స్వాతంత్ర్యశక్తి నెట్లుచెడనాడి బాని
 సత్వములో నుండురు. కొన్నివందల సంవత్సరములక్రిందట వర్తక
 దూపేణ యీస్తుయిండియా కంపెనీవారు యిండియాకు స్నేహ
 భావముతోవచ్చి క్రమముగా దేశము నాక్రమించుకొని తుదకు
 మనకు ప్రభువులైరి. కొన్నివేలమైళ్ళ దూరమునుండివచ్చి వీరు
 మనకు ప్రభువులై హిందూదేశమందలి స్వాతంత్ర హక్కులన్ని
 యును రద్దుచేసి వారిపరిపాలనా విధానమును నెలకొల్పిరి. దీని
 జలన మనదేశస్థులకు బానిసత్వము బాగుగావచ్చినది. క్రమము
 గా ప్రజలకు నాగరీక మధికమయినకొలది రాజీయరహస్యముల
 గ్రహింపగలిగిరి. తమస్వతంత్రముకొలకు పోరాడుశక్తి నామ
 ర్థమువచ్చినపుడు దేశము నిద్రపోవుటసంభవము. ఈవిషయ
 ములను ప్రభుత్వము గ్రహింపకపోలేదు. పారికి మనదేశస్థుల
 యొక్కలత్వము బాగుగా బోధపడినది. మనకు స్వతంత్ర పరిపా
 లన చేసికొనుట కింకను మనకట్టి శక్తిసామర్థ్యములు లోకపరిజ్ఞాన
 ము సరిపోదని వారియొక్కవాదన. వారియొక్క నీవినాగోశతం
 తయును మనదేశయువకులకబ్బిన యది సర్వసకముగా బ్రసరిం

చినవి. వారికి దొంగలనను నీవననమావలనను దేశములో ననా
 రోగ్యశుభకమై అల్పాయుర్రాయము సంభవించు చున్నది. రిప్ర
 జెంజేటివు గవర్న మెంటుచేరిదే పన్నులు విధించుట సంభవమని
 అంగ్లేయుల గాజకీయ బై బిరుగంధములో వ్రాయబడియున్నది.
 ఇట్టివిధానమును, మనవిషయములో వారెందుకు జూపరాదు.
 మనము వారికి మాటరాని పశువులవలె గాన్పించు చుంటిమి.
 వారువిధించిన వాటికిన్నిటికిని బద్ధులమై యూరకుండుటయే దీనికి
 కారణము. • మ న కు కూ డ వాక్ష్పభావమున్నదని వారు
 గ్రహించినట్లు మనము చేయవలయును. మనము మాట
 రానివారివలె యూరకుండుట చాలకష్టము. మనము మాట్లాడుట
 యేగాక యెట్లుమాట్లాడవలయునో యెందుకు మాట్లాడవలయు
 నోకూడ తెలిసికొంటిమి. ఒకదేశముయొక్క వ్యాతంత్ర్యమును
 చెడగొట్టినంతమాత్రమున పరిభ్రష్టవిధాన మెల్లకాలమును నను
 ముగా నడచునను నమ్మము వారికిమాత్రమిస్తున్నదా! ఏప్పటికై
 నను దేశకాల పరిస్థితులు మామనని వారికి తెలిసియుండును.
 నీటికి కాంగ్రసులనే యుద్యమము ప్రచారములో బెట్టిబడెను.
 ఇదియే మనికాధార భూతమయినది కాంగ్రసు ప్రభానస్థాపకుల
 ద్వారా మనకురావలసిన రాజకీయ స్వేచ్ఛకై ప్రభుత్వముతో
 మనము బోరాడవలసియుండును. కాంగ్రసు మనకు కావలసిన
 హక్కులన్నిటిని క్రమముగా జేకూర్చగలదను మనోహరగర్వక
 మగు సభిప్రాయములను మనము ప్రవర్తించినచో దుష్టక కార్య

సిది చేకూరును. మనకెప్పటికై నను ముక్తినిచ్చు యుద్యమమున
యే గ్రహింపవలసి యుండును. నాగరీకమయిన దేశములో
ప్రజాపరిపాలనమున్న సమయములోనే. వారికి రిప్రజెంటేషను
కావలసివచ్చినపుడు మనదేశమున కెంతావశ్యమో గ్రహింపు
డు. ఇట్టికి వ్యభిచితులలో ప్రజలు రాజకీయ పరిస్థితులను పూర్తి
గా గ్రహింపగలిగినపుడు మనకు స్వతంత్రత కి నీయకపోయిన
చో యెంతశౌమ్యముగా నుండునో గ్రహింపుడు. ఆంగ్లేయులు
మన దేశాభివృద్ధికై అనేక కార్యములను చేసియుండెను. వారు
మన మంచికై చేసిన కార్యములు లేకపోలేదు. వానికై మన స్వా
నుభూతిని వారికిజూపక తప్పదు. ప్రస్తుతసమస్యనుకూడ వారు
దీర్ఘముగా నాలోచించి మనకుకావసిన సదుపాయములు చేసి
యున్నచో వారియందు మనకుకలుగు యభిమానమును పూర్తి
గాజూపక తప్పదు. వారుచేసిన కార్యములకు మంత్రతజ్ఞత జూపు
చు ప్రస్తుతముమనకు కావలసిన కార్యమును పూర్తిచేయమని వా
తనివారు మనసభిప్రాయమున్నది. వారుమనదేశము లోబ్రవేశపెట్టిన
రాజ్యా గ్రహణమును మనము గౌరవింపకతప్పదు. దీనివలనదేశ
ములో ప్రశాంతమే పెరకాలేదు. ప్రతిపక్షిపార్తుమెంటుయు కట్టు
దట్టముగా బనిచేయుటకు నావకాశములను కలుగజేసెను. కాని
వారిముక్తిపరిష్కారం విధానము కనెనముగానున్నదని గ్రహింప
వలసి కున్నది. మనము వారు దురభిప్రాయముతో నున్నట్లు
చెరిపిప్రభుత్వ విధానమునుబట్టి చిలిచుచున్నది. ఇప్పటికి మన

దేశమునకు కొన్ని స్వతంత్ర హక్కులిచ్చి రాజ్యాంగ విధానమును మునుపద వదలువే కుభారము వాగ్దేయమున్నది. వాచకమునించియు మనలను గౌరవించుటలేదు. మనలను హాలహాయముగా జూచుచుండిరి. కొన్ని హక్కులైనను మనతోకలు పెట్టు గర్హము మెంటులో మనయోగించి మననరిపాలనా విధానమును పరిశీలించిచూచుటకూడ మంచిదని నాలభిప్రాయము. మనము చేయు రాజకీయ సంగతులలోగూడ మనకు పూర్తిహక్కులు లేవనియే మనము విచారించవలసి యున్నది. మనదేశములో వారు ప్రవేశించి రాజ్యము చేయుచుండ మనస్వతంత్ర హక్కులను మనోహమని గౌరవతీయముగా వారినికోరుచుండ వారు మూఢముగా నుండుట మన కెంతహృదయ భేద్యముగా నుండునో యాలోచింపుడు. ప్రతిజ్ఞయవ్వ కితోను మనము ప్రసంగించి మనబానిసత్వమునుగూర్చి చెప్పినచో కష్ట హృదయపూర్వకముగా విచారించును. తనదేశ పరిస్థితులనుబట్టి తనదేశ మనుభవించిన కష్టమునుబట్టి మనదేశముకోరు విషయములను సమంజసముగా లేవనియెల్లుచెప్పగలడు. ఇదిన్యాయమైన విచారణయని గ్రహించి తనదేశాభిమానమును వదలలేనందుకు మనకుస్వతంత్రమిచ్చినవో వారికి భుక్తిలోటుపరుగును. వారి కిండియాలోజరుగు నదుపాయములు నీరుదోహముల నెక్కడను జరుగవు. ఇతరదేశముల ధనముపై నాధారపడినవారు ఒకేసారి వదలుకొనుటెంత కష్టముగానుండును. 1858 న వర్షము ప్రోక్ష మేషనా ప్రకారము దానిని మేగ్నాచార్వరవలె మనము గౌరవించియుంటిమి. దాని ప్రకారము విక్టోరియా మహారాణి యేమిచెప్పియున్నవో మిగిలిన దేశములనునని మాలభిప్రాయము. ఇండియా ప్రభువు

జాతిమతభేదము లేకుండ అందరిని నమభావముతో గౌరవించు
చు నారిని కన్న బిడ్డలవలె చూచుకొని వారిస్వార్థత్య హక్కు
పాడుచేయక, వాటికష్టములనుకనిపెట్టి పరిపాలనచేయు భాద్యత
బ్రటిషు ప్రభుత్వమునకు నున్నదని చెప్పియున్నది. బ్రిటిషు వారికి
సంబంధించిన తదితర కాలసీలతోనెట్లు వారుపరిపాలన చేయ చుం
డిరో యిండియాలో నెట్లుచేయుచుండిరో మనకేలేలియుచు
న్నది. 'అందరిని నమభావముతో జూచుట వారికి విధియై యు
న్నది. వారియందుజూపు అభిమా ననురాగములను మనకు
గూడ జూపవలసియుండును. ప్రస్తుత రాజకీయ పరిస్థితులను
బట్టి మనలను వారు గౌరవముతో జూచుచుండి రనెట్లుచెప్పగల
ము. మనరాజ్యాంగ విషయములో మనహక్కులను జూపుటకు
వీలులేని పరిస్థితులలో వారుమనల నభినందించుచున్నట్లు యెట్లు
గమనింపగలము. రాజ్యాంగవిధానముతో మనతోసంప్రదింపక
ఉక్కడపనిచేయుటకు మనకు తావీయక మనముకోరిన మార్పు
లను వారువిచారింపక పారిష్వమువచ్చినట్లు ప్రభుత్వమును సా
గించునపుడు మనకుమేలుజరుగునని యెట్లుచెప్పగలము. ఇట్టిపరి
స్థితులలో మనలనుపిలచి వారుమనము కోరినవిషయముల నాలో
చించెదరను మా యెన్నిటికిని నమ్ముటకువీలులేదు. క్రమముగా
ప్రతిసంవత్సరమున వారధికారమె ఎక్కవగానున్నట్లు వారి
యొక్క పరిపాలనా విధానమునలన మనకు తేటతెల్లముగా తెలి
యుచున్నది. ఇట్టిగానిపత్నములోనుండి వారికి మనుగులొత్తి
పనిచేసినచో యెన్నిటికిని మనకు నిము క్తియుండదు. ఇదేనిశ్చ
యము. మనము హృదయపూర్వకముగా రంగములో ప్రవేశించి
పనిచేసినగాని మనకు తలచినవార్యము కొన్ని సంవత్సరముల

కొనును సాఫల్యము మనకు బాసినతల్లము తొలగిపోవును. అంగే
యుల పరిపాలనా కార్యక్రమము దేశదేశమునకును మార్పులు
కలుగజేసిరిగాని సామ్యపద్ధతులమీద నడుపుటలేదు. వారి
రాజ్యాంగ పద్ధతులలో మార్పులుకలుగుట కారణములరయుట
కు మనక హక్కులేదు. మనదేశ ప్రభుత్వములోనే మనకు తావు
లేదు. ఇతరవిషయములనుగూర్చి మనమెట్లు సంప్రదింపగలము"

ఈవిషయములనుగూర్చి చెప్పవలసియున్న యింకను
చాలకాలముపట్టును. అట్టిఅవకాశ మిప్పుడులేదుగాన కొన్ని
మాటలతో విరమించుచుంటేని. ఎంతసేపుమాట్లాడినను మన
హక్కులను గూర్చియే చెప్పవలసియుండును. ఇక్కడనున్న
ప్రతిమేధావియు నీవిషయములు నంగీకరింపక తప్పదు.
మనలో శక్తియున్నదియు శీలియు జూపుటకు నమయము
వచ్చినది. అంగ్లేయులలో నహంకారమును ప్రజ్ఞావంతులును మేధా
వంతులును హిందూదేశములోలేరని మీకేమైన సంశయమున్న
దా! అదిలేనపుడు వారుచేయు రాజకీయవిషయములో మనకు
మాత్రమిట్టిస్వతంత్రత నెందుకుండరాదని గట్టిగామీలోమీదు
విచారణచేసియున్నచో నిట్టిపట్టుదలతోనే మీరుకోరిన హక్కు
లు మీకుత్వరలో రాగలవని నాయొక్క హృదయపూర్వక
మైన నమ్మకము, మీరొక్కప్పుడేమియు వీడక, మీస్వదేశాభి
మానమును వదలక మనోధైర్యముతో బనిచేసియున్న తప్పక
కొన్నిసంవత్సరములకే మనకు పూర్ణమైన స్వాతంత్ర్యములభిం
పవని నమ్ముదు. కొన్నివందల సంవత్సరములక్రిందట ఇంగ్లండు
దేశము స్వతంత్రమునకై యెన్నికష్టములనుభవించినదో బ్రి
టను దేశమునకైయు బ్రిటన్ దేశమునకు వ్యతిరేకము

మున యేదోయొక సమయములో బోరాడియున్నది. అట్టి
 అర్థరేఖణము మనకిప్పుడు వచ్చియున్నది. ఇట్లతరగణమును
 గొప్పకొప్పక, అవకాశములన్నట్లు వినియోగించుకొనుచు కాని
 గొను నాచుకుల సలహాలుమీద నెకచినయెడల తప్పక మన
 కార్థసాపల్యముండును. మనఅభిలాషలు నెఱుంగును. సర్వదా
 దేశములను నిర్మలమున పరిశాంతము కలుగును. దేశముందలి
 అరిష్ట ముప్పుడుగాని తొలగిపోదు. బీదలప్పుడుగాని నుజింపరు.
 దేశమునకు జేమము పూర్తిగానుండును. ప్రజలకనువగు కార్య
 ములు పరిశ్రమలు వృత్తులు కృమముగా వృద్ధిపొంది ప్రజలు
 ఉద్యాధిదేశ సుఖింతురు. పూర్తియైన విశ్వాశముతో మీరం
 దరును సోదరభావమును నహించి హృదయ పూర్వకముగా
 ఒకచేసినచో మీకోరికల్బింపదు నీచేతును. దైవము మిమ్ము
 లను రక్షించుగాక; దేశమునుద్ధరించుగాక!"

ప్రేపండిత మదనమోహన మాలవ్యాజీ మరియొకసారి
 మోహను కాంగ్రెసుసభలోగూడ లెజిస్లేటివు కౌన్సిలనుగూర్చి
 తీవ్రముగా మాట్లాడెను. ప్రజలకితని యువన్యాసములనుబట్టి
 కౌన్సిలువిధానములను పూర్తిగా గ్రహింపగలిగిన మాలవ్యాజీ
 చరిత్రము చాలపూజనీయ మయినది. బాల్యమునుండియు ప్ర
 శక్తి మయిన విద్యనుచేర్చి ధనదాబడిగల వృత్తిని వదలుకొని
 దేశసేవయే ప్రాధాన్యముగా నెంచుకొని విద్యార్థులకును ప్ర
 లకును చేసినసేవలచేతనునీ గ్రహింపవలెను. కష్ట మహావ్యక్తులు
 దేశములో జన్మించుట దేశభాగ్యమునందే తలపడును.

47

టంగుటూరి ప్రకాశం

రచయిత:—

మల్లాది

~~మల్లాది~~

వ. 349

* 23

B.

ప్రాకీర్తన :

ఎనిబిల్లి నాకరాజు ఆండ్ సన్స్,

బుక్స్ లర్నర్స్ — బెజవాడ.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA121B169
పుస్తకం పేరు	మదవ మోహన మాలవ్యా జీవిత చరిత్ర
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	No
వెనుక అట్ట	No
మొత్తం పేజీలు	49
పెద్ద సైజు పేజీలు	No
భాక పేజీలు	47
లేని పేజీలు	No
తయారు చేసినది	Munishan
పేజీలు విడదీసినది	Munishan
స్కాన్ చేసినది	Pragathi
పరీక్ష చేసినది	Pragathi
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good